

Naslov originala:
Τα Ελεγεία της Οξώπετρας
Οδυσσέας Ελύτης

Copyright © 2019 Odysseas Elytis, Ioulita Iliopoulou
Copyright © 2019 ovog izdanja Kontrast izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednica:
Jelena Nidžović

Prevod:
Vladimir Bošković

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:
Jelena Jaćimović

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1200

Detalj sa korica: Mnesaretina stela (Gliptoteka u Minhenu)

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

ODISEJ ELITIS

ELEGIJE
IZ OKSOPETRE

Prevod sa novogrčkog: Vladimir Bošković

KONTRAST
Beograd, 2019.

NA AKINDINA, ELPIDOFORA, ANEMPODISTA¹

*Sada, u čamcu u koji gde god ušao stigne prazan
Pružna mi se pogled: na daleki Kerameik² mora
Sa kórama³ od kamena i sa cvećem u rukama. Biće noć i
avgust*

*Onda kada sazvežđa budu menjala stražu. I planine lake
Pune tamnog vetra stoje malo iznad linije horizonta
Ovde-ovde mirisi sparušene trave. I kao neka tuga
nepoznatog porekla
Koja se odozgo
kao potok razliva po usnulom moru*

Svetli u meni ono što ne poznajem. Ali ipak svetli

*Ah lepoto ako mi se i nisi nikad predala do kraja
Nešto sitno sam uspeo da ti ukradem. Mislim na ono
zeleno u zenicama koje prvi put
Stupa u ljubav i ono drugo, zlatno, koje gde god staviš
bude juli.*

*Veslajte vi na tegobu svikli. Onamo kuda ostali idu
Ne možete me odvesti. Nisam se rodio da negde pripadam
Kao timariot neba tražim da se na njemu ponovo
obezbede*

1) Hrišćanski sveci koje crkva pominje na pesnikov rođendan, 2. novembra (15. po novom kalendaru). Imena redom znače: „bezopasni“, „donosilac nade“ i „onaj za koga nema prepreke“.

2) Četvrt u antičkoj Atini u kojoj se nalazilo gradsko groblje, čuvena po nadgrobnim spomenicima (stelama) izvanredne umetničke vrednosti.

3) Naziv za arhajske skulpture mladih devojaka (VII–VI vek p.n.e.).

*Moja prava. To kaže i vetar:
U detinjstvu čudo je cvet a kad
poraste, smrt.*

*Ah lepoto predaćeš me kao Juda
Biće noć i avgust. Ogromne harfe povremeno će se začuti i
Uz malo tirkiza moje duše Oksopetra⁴ će početi
Da izranja iz crnila. Malene boginje, mlade pre večnosti
Frižanke ili Lidanke⁵ sa srebrnim vencem i zelenkastim
perajima okupiće se oko mene i pevati
Onda kad svako bude naplaćivao svoje muke
Boje gorkog oblutka: toliko
Sve tvoje ljubavi sa kopčama bola: toliko
Treset hridi i zastrašujuća pukotina u tvom neograđenom
snu: dva puta toliko*

*Sve dok mi se, u jednom trenutku, morsko dno sa svim
svojim blistavim planktonom
Ne premetne iznad glave. I ostalo u šta do tada nisam bio
posvećen
Pokazaće se kao da mi se providi kroz telo
Ribe u vazduhu,⁶ kože mršavih tela na ogromnim talasima
zvonjava Mirotočivoga⁷*

*Dok će se daleko u dubini zemlja još uvek okretati sa
crnim i praznim čamcem izgubljenim na njenim
pučinama.*

4) Okso Petra, bukvalno „spoljna, isturena stena“ ili, nešto slobodnije, „onostrana hrid“. Naziv jednog od jugoistočnih rtova na ostrvu Astipaleji.

5) Frigija i Lidija su antičke pokrajine u Maloj Aziji.

6) Ili „eteru“, u originalu na starogrčkom, aluzija na Platona, *Phaed.* 109e.

7) Ovde se misli na Sv. Dimitrija, koji je u Grčkoj poznat kao Mirovlitis, Mirotočivi.

IKONA

*Kao stena i s najvećom pobožnošću
Talasi hode kroz tamu. Asfodeli
I narcisi i sami su izdanci
Mašte mrtvih i idu napred prema oblacima i snu*

Nastavljam da hodam po nagonu ne znajući koji je dan

*Miriše plemenitost starog drveta
Ili ponižene životinje. I svakako
Biće da sam ovde negde postojao; tako brzo
Sviće i ponovo vas pronalazim
Moje muke osveštane zarasle u travu crvene kuće među
limunovim drvećem
Lukovi, arkade gde sam stajao i otvorene česme
Gde je dodir anđela? Šta je ostalo? Ko više?*

*Stižem iz gradskih oblasti poluizbrisan
Kao ikona iz požara crkve
Vatreno crveno i demonski crno
Koje se u jutarnjoj rosi
polako raspadaju*

*Popucao i sav izgreban, sa još razaznatljivim rečima
VOLIM TE na sebi
Zid! I rukohvat na stepeništu
Pohaban i gladak od mnogo nežnih dlanova koji su prošli!
Opterećen starošću i mladostima ponovo se penjem*

*Znajući gde će stare podnice zaškripati, kada će me
Iz svog rama pogledati tetka Melisini⁸
I da li će sutra pasti kiša*

*Možda zahtevam nešto što mi oduvek pripada
Možda i samo mesto u Onome što će doći
Što je jedno isto; odeća skrojena od hladne vatre
Bakarnozelene i tamnocrvene boje Bogorodice*

*Stojim s desnom rukom na srcu
Iza mene dva ili tri svećnjaka
Mali četvrtasti prozor na oluji
Onostrano i Buduće.*

8) Lik tetka Melisine pominje se i u Elitisovoj pesmi „Drvo svetlosti“.

„AMOR I PSIHA“

*Tuđi život obija se o mene
Kao pobesnelo crno more. Sve u šta si siguran po noći
Bog izobličava. Kuće se kreću lagano
Neke stižu sve do mola s upaljenim svetlima
Na putu je (kako kažu) duša umrlih*

*O šta si ti što se zoveš „duša“ ali ni vetar
Nije uspeo da ti dâ tvar ni da ti paperje ikad
U prolazu strgne
Koji eliksir ili otrov razlivaš kad je*

*U stara vremena ljubazna Diotima
Pevušeći u sebi postigla da izmeni
Ljudski um i tokove voda u Švapskoj*
Tako da oni koji se vole budu i ovde i tamo*

Od dveju zvezda a samo jedne sudbine

*Zemlja se čini nepodozrivom iako to
Nije. Puna dijamanata i uglja
Ipak ume da govori i s ušća istine
Podzemnim bubnjevima ili izvorima visoke čistote
Dolazi da ti to potvrdi. Koje? Šta?*

*Ono jedino u šta si siguran a Bog ne izobličava
Ono nedokučivo što i pored svega
Postoji u Uzaludnom i Ništavilu.*

* *Jer se od Zevsova čeda on
Rvao u raljama Harpije
I s najvećim poštovanjem potpisivao: Scardanelli.*⁹

9) Nemački pesnik Friedrich Hölderlin (1770–1843) u svojim posljednjim godinama često je potpisivao pesme *mit Untertänigkeit, Scardanelli* („sa potčinjenošću, Scardanelli“) i datovao ih na proizvoljne godine prošlih ili budućih vekova.

ELEGIJA IZ GRÜNINGENA

U spomen Friedricha von Hardenberga¹⁰

*Lugovi Rajnske oblasti zaustavljeni pre mnogo vremena u
meni*

*Koji sada ponovo dolaze kao na zov lovačkog roga
Grbovi i rodoslovna stabla koje sam kao
dvanaestogodišnjak slučajno otkrivao*

Es war der erste einzige Traum

moja Söfchen¹¹ mislim na tebe

*Kao da te još uvek vidim kako švrljaš ispod drvoreda
Ili ponekad kako se pažljivo uzdižeš u svetlost
Plavičast kameni fragment kome se vide žlebovi kada
Sva godišnja doba prelivajući se u duginim bojama počnu
zujeći*

Da ti se komešaju oko glave (Moje oči

Neprekidno prikovane za svetlu centralnu tačku)

Tako da danas ponovo nastupa

Devetnaesti mart hiljadu sedamsto devedeset sedme

10) Pravo ime pisca Novalisa (1772–1801). Elitis je posetio Grüningen u nemačkoj Tiringiji sa dvanaest godina, tokom istog putovanja na kome je posetio i Beograd 1923. godine. Pesma sadrži mnoge aluzije na ljubav Novalisa i njegove verenice, dvanaestogodišnje Sophie von Kühn, koja je bila iz Grüningena.

11) Nem. „To je bio prvi jedini san“, citat iz treće Novalisove *Himne noći*. Brojevi koji slede korespondiraju sa datumima poslednjih dana Sofijine bolesti, po njenom dnevniku koji je sačuvan. Preminula je 19. marta 1797. Novalis je posetio njen grob sredinom maja iste godine.

To je prva smelost. A druga: da te svrgnem sa brojeva noći
9: na konju dolazi onaj koji će uspavati anđela na tvojim
 grudima
10: puzavica prekriva vrata i prozore hiljadama ljubičastih
 cvetnih čašica
11: teško nebo palo je niže i od dimnjakâ
12: tvoj krevet se naginje na jednu stranu
13: nadire treći talas sudbine
14: i bez tebe, Proleće pod zemljom gura napred svoje vočke
15: kako vode ispod trave jure jedna za drugom!
16: slušaj, slušaj lepotu! Vidi, vidi još nešto!
17: kroz naprslinu tvoje duše grob se sada pokazuje lepšim
18: neumitno stiže najcrnji snažni vetar Izidine kose
19: nebo tako veliko a zemlja tako mala za samo dva
 ljudska bića

Mala zlatna leteća dečica tvog daha još uvek
Roje se na kamenu i noću se igraju meseca
Ali onaj koji, kao vajar zvukova, komponuje muziku od
 dalekih sazvežđa
Radi po ceo dan i noć. I kakva se samo tamna „do“ i
 ružičasta „sol“ penju
U vazduh. Da čak i najsvetije stene poštuju takav plač
I drveće koje se pretvara u ptice priznaje slogove
 neobjašnjive
Lepote. Da ljubav nije ono što znamo ni ono što magovi
 tvrde
Nego drugi život zauvek nepovređen

Proleće hajde. Kad si već saučesnik. Vidi:
Kako duboko zeleno sada prekriva njena ramena
I kako je on gleda! Kako ih ljubičast sjaj, pošto se izborio
Da prodre kroz cvećnjake otima malo iznad tla

*Sredinom maja tako su bogovi hteli
I drugo što ne znam. Ali ako se tok stvari pokazao
nesrećnim
Otada, izvučen je važan nauk. Pošto
Još kad sam vas kao dvanaestogodišnjak upoznao
Lugovi Rajnske oblasti ravničarske reke kočije konjanici
dvorci sa fontanama i zabatima za mene ste postali

Svakodnevna prva stranica metasmrti.*

SKRUŠENOST I STRAHOPOŠTOVANJE PREMA SOLOMOSU¹²

*Grad se dopola budio iza sna. Vrhovi zvonika
Jarboli zastava i malo najranije boje ruže
Na mermeru tvog — još uvek osvetljenog — malog prozora
O kad bih samo mogao
Da ti na njemu ostavljam granu sa lovorovim bobicama
za dobar dan
Jer si pregurao nesanicu jedne takve noći. I prepoznajem je
Na belim listovima hartije teže prohodnim i od pločnika
Misolongija¹³*

Da. Pošto si mu nekada bio potreban Bog ti je pozlatio usne

*I kada govoriš a dlanovi ti se šire tajna je tolika
Da i kamen žudi da postane ugaonik novog hrama
A koral da rodi glatkim šibljem da bi ličio na tvoje grudi*

*Lepo lice! Preplanulo na sunčevom odblesku jezika koji si
prvi put čuo i sada neobjašnjivo
Pretvoreno u moju drugu dušu. Dok se ona prva
Na zemlji plavoj kao ljubičica s divljim grivama oluje
Zanimala glačanjem školjki ili drugih sunčevih otkrića
Kao da u kalupima tvog uma nije već izlivena*

12) Jedan od najznačajnijih pesnika grčke književnosti, pesnik Dionisije Solomos (1798–1857). V. i propratni tekst uz ovaj prevod.

13) Grad na severnoj obali Korinskog zaliva, čuven po herojskom otporu koji je njegovo stanovništvo pokazalo za vreme opsade u ustanku 1821–1829. Ovde aluzija na Solomosov tekst *Slobodni pod opsadom*.

*Priroda koja je iskusila sve bleske božanskog gneva
Ili da se nakratko od tvoje milosti u meni
Nije dopola otvorilo Nesagledivo!
Ali lav prolazi kao sunce. Samo ljudi jašu na konju
A ostali idu peške; sve dok se ne izgube u noći. Nalik*

*Onome što sam sagnut za radnim stolom pokušavao da
sačuvam ali
Nemoguće. Kako drukčije. Kad je i sama pomisao na tebe
koja je odavno postala nebo
Sama pomisao na tebe spalila sve moje rukopise
I sva sreća te je moja druga duša
Obuzela prvu ubivši je krenula na put sa talasima
Neka ponovo postanem nepoznat kakav sam bio nepoznat
Vetrovi u žestokoj svađi
Dok me je koplje sunca na obrisanom podu gde sam se
Previjao
dokrajčivalo.*